

Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi¹

Gülşen Büyüksahin Çevik*
Meral Atıcı **

Özet

Bu araştırmanın amacı, lise 3. sınıf öğrencilerinin benlik saygılarını bazı değişkenlere göre incelemektir. Bu çalışma, 2005–2006 eğitim-öğretim yılında Adana İli Seyhan İlçe’inde bulunan altı genel lisede toplam 532 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmanın verileri Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ve Arkadaş İlişkileri Anketi ile toplanmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin benlik saygısı cinsiyete, arkadaş sayısına ve yakın arkadaş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna karşılık, öğrencilerin karşı cinsten arkadaşının olup olmaması, romantik bir arkadaşının olması ve ailenin arkadaşlık ilişkisine müdahale etmesine göre benlik saygısı ölçeğinin bazı alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Benlik Saygısı, Arkadaş, Arkadaşlık, Ergen.

An investigation of third graders’ self-esteem characteristics regarding some variables

Gülşen Büyüksahin Çevik*
Meral Atıcı **

Abstract

The aim of this study was to examine students’ self-esteem regarding some of the characteristics of friendship. This study was carried out with 532 students attended high schools at central district of Adana province. Data in this study were collected by “Coopersmith Self Esteem Inventory” and “Friendship Relation Questionnaire”. Frequency, One-way anova and independent sample t test were used to analyse the data. Results showed that there was no significant difference on students self esteem in terms of gender and the number of close friends, while their self esteem scores differed according to the status of having boy/girl friend, romantic relationship and parent intervention.

Key Words: Self Esteem, Friend, Friendship, Adolescent

¹Bu makale yüksek lisans tez çalışmasından çıkarılmıştır.

*Uzm.Psi.Dan. Gülşen Büyüksahin Çevik: Mersin Üniversitesi Doktora Öğrencisi gbuyuksahin@mersin.edu.tr

**Yrd. Doç. Dr. Meral Atıcı: Çukurova Üniversitesi , matici@cu.edu.tr

Giriş

İnsanlar için önemli bir kavram olan benlik saygısı, bireylerin algıladıkları benliklerine biçtikleri değeri belirlemektedir. Bireylerin kendilerine ilişkin değerlendirmeleri kabul görme, onaylanma ve öz değerlilik duyguları yaratıyorsa kişilerin özsaygıları da yüksek olacaktır. Kendilerine ilişkin algıları olumsuz olan bireylerin benlik saygıları da düşük olacaktır. Gençler, zaman zaman kendilerini bedensel, bilişsel, devinsel ve toplumsal beceriler açısından arkadaşlarıyla karşılaştırabilirler. Ergenin kendisiyle ilgili değerlendirmeleri olumsuz ise bu durum ergende sıkılgan ve utangaç davranışlara yol açar. Bu gençler ideal benliklerine ulaşamadıkları için mutsuz olurlar. Kendilerini oldukları gibi kabul eden ve kendileriyle ilgili olarak olumlu görüşler taşıyan ergenler ise ideal benlikleriyle amaçlarını bütünleştirebilirler (Yazgan-İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2004).

Her birey, çevresindeki kişilerle etkileşim halindedir. Bu ilişkiler bireyin ailesiyle başlar, daha sonra toplum içinde kendi için özel anlamı olan diğer kişilerle devam eder. Toplumsallaşma sürecinde bireyin aile, arkadaşlar gibi yakın ilişkide bulunduğu kişilerin önemi büyüktür. Çocuğun anne, baba ve arkadaşlarıyla girdiği ilişkiler onun gelecekteki kişiliğini oluşturur. Bir diğer deyişle bireyin kişiliği kendisi için önem taşıyan bu kişilerle olan yaşantısını yansıtmaktadır.

Kendine bir benlik kurmaya çalışan ergen, bunu yaparken iyi arkadaş ilişkilerine ihtiyaç duymaktadır. İyi arkadaşlık ilişkilerinin yüksek benlik saygısıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bununla tutarlı olarak düşük benlik saygısının sosyal ortamlara az katılan çocuklarda görüldüğü ortaya çıkmıştır (Harter, 1983). Benlik saygısı, aile ve arkadaşlardan alınan destekle de ilişkilidir. Ergenlikte arkadaş desteğinin önemi artmaktadır. Arkadaş desteği kişinin yeterli ve başarılı hissetmesini sağlayan yetenekleri geliştirmesine ve yüksek benlik saygısı oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Arkadaş desteği etkili baş etme stratejileri geliştirmesine sağlayarak hem arkadaşlardan hem de ailelerden sosyal destek almayı sağlar (Turner, 1999).

Ergenler, akranları tarafından sevmek ve beğenilmek isterler. Bu yüzden ergenin amacı, hayran olduğu bir arkadaş grubu tarafından kabul görmektir. Ergenler bu dönemde eleştirilere, başkalarının göstereceği olumsuz tepkilere ve insanların kendileri ile ilgili düşüncelerine karşı oldukça duyarlıdırlar (Rice, 1990; akt.,Erkan ve Kaya, 2005). Ergenler, davranış tarzları ile ilgili daha fazla iç gözü kazanmak için birbirlerine ihtiyaç duyarlar.

Büyüksahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Arkadaşlar ergene kendi hataları, sosyal ve ahlaki değerleri hakkında daha objektif geribildirim verirler. Ergenin iyi ve kötü, karanlık ve aydınlık, güzel ve çirkin yönlerini ailesiyle olduğundan daha farklı görmelerini sağlayan bir ayna olarak hizmet ederler. Arkadaşların, benlik saygısı ve kendine güven kazanmada ergen için daha destekleyici olduğu belirtilmiştir (Nielsen, 1996).

Ergenlikte, ana babalar ve arkadaşlardan alınan sosyal destek benlik saygısının gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Sosyal destek, ergenin olumsuz kişilik geliştirmesinde rol oynayabilecek kişilere karşı koruyucu bir etki yaratarak, ergenin kimliğini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Ergen, aile ve arkadaşlardan sağlanan destekle benlik saygısını geliştirir ve kendini güvende hisseder. Böylece arkadaş desteğinin ergenin çevre üzerinde kontrol sağlamasında da etkili olduğu vurgulanmaktadır (Huurre, Kamulainen ve Aro, 1999).

Taysi (2000) Ankara'daki çeşitli üniversitelere devam eden, kız ve erkek öğrencilerin benlik saygılarını aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal desteğe göre incelemiştir. Araştırmaya 124 kız, 77 erkek olmak üzere toplam 201 üniversite öğrencisi katılmıştır. Kız ve erkek öğrenciler, yurttan ve aile yanında kalanlar olarak iki örneklem grubuna ayrılmıştır. Çalışmanın bulguları, Aileden Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanlarıyla, Offer Benlik İmgesi Ölçeği'nin Aile İlişkileri alt ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı ve yüksek bir ilişki olduğunu göstermiştir. Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanlarıyla Offer Benlik İmgesi Ölçeği'nin Sosyal İlişkiler alt ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı yüksek bir ilişki bulunmuştur.

Anne-babanın yanı sıra arkadaşlık ilişkileri de bireyin gelişimine katkıda bulunur. Böylelikle insan ilişkileri ile ilgili deneyimler kazanılır. Çünkü sosyal gelişim için ergenin arkadaşlarıyla beraber olmasına ihtiyacı vardır. Arkadaşları tarafından beğenilmek ve benimsenmek benlik saygısı açısından önemli bir etkidir.

Ergenlerin sosyalleşmesinde aile ve okulun yanı sıra akranların da büyük etkisi vardır. Çünkü sosyal gelişim için ergenlerin akranlarıyla birlikte olmaya ihtiyaçları vardır. Ergenlik döneminde gençler, akranları tarafından onay görmek için onların ilgi, değer ve tutumlarını benimsemektedirler. Akranlarıyla kurduğu ilişkide genç; eşit ilişki kurmayı, güvenli davranış göstermeyi, kendi düşüncesini ifade etmeyi, başkalarının fikirlerini hoşgörü ile karşılamayı öğrenmektedir. Grup tarafından kabul görme, gencin kendisine olan güvenini pekiştirmekte ve arkadaşları arasında duygu ve düşüncelerini rahatça dile getirmesine katkıda bulunmaktadır (Kulaksızoğlu, 1998).

Büyüksahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Ergenlik döneminde ergenin sosyalleşebilmesi arkadaşlık ilişkilerinde yeterli sosyal ilişkilere sahip olmasına bağlıdır. Ergenin sosyalleşme sürecinde kurduğu arkadaşlık ilişkilerinin benlik saygısı açısından önemli bir rolü vardır. Ergenlik döneminde arkadaşlardan alınan geribildirimler ile ailenin ergene sağladığı destek yüksek benlik saygısının gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Benlik saygısının cinsiyet, arkadaşlık kurmakta güçlük çekme, anne-baba tutumları, sosyo-ekonomik düzey, akademik başarı, atılganlık ve yalnızlık düzeylerine göre incelendiği görülmektedir (Nass, 1991; Lackovic, Dekovic ve Opacic, 1994; Daniel ve King, 1995; Farancis ve Jones, 1996; Büyüksahin, 2001; Elliott, Cunningham, Linder, Colangelo, Gross, 2005).

Yurt içi ve dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde ergenlik döneminde kimlik gelişimi açısından önemli olduğu düşünülen benlik saygısı, arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlık ilişkilerine anne ve babanın müdahalesi gibi üç konunun birlikte ele alınıp incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmaya gereksinim duyulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı lise 3. öğrencilerinin benlik saygısını cinsiyet, arkadaş sayısı yakın arkadaş sayısı, karşı cinsten arkadaşın olup olmaması, karşı cinsten romantik bir ilişkisinin olup olmaması ve ailelerinin arkadaş ilişkilerine müdahale etmesine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki araştırma sorusuna yanıt aranmaktadır.

Öğrencilerin benlik saygısı cinsiyete, arkadaş sayısına, yakın arkadaş sayısına, karşı cinsten arkadaşın olmasına, karşı cinsten romantik bir arkadaşın olmasına ve ailelerinin arkadaş ilişkilerine müdahale etmesine göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2005–2006 eğitim-öğretim yılında, Adana ili Seyhan ilçesinde bulunan ortaöğretim kurumlarından genel lisenin 3. sınıfına devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu öğrenciler arasından seçilen 271 erkek, 261 kız olmak üzere toplam 532 öğrenci oluşturmaktadır. Örnekleme oluştururken araştırma

Büyüksahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

grubundaki okullara gidilmiş ve lise 3.sınıflardan küme örnekleme ve okullardaki öğrencilerin % 10'nunu alarak "oranlı" örnekleme yöntemine başvurulmuştur.

Bu araştırmada 11.sınıflarla çalışılmasının nedeni, bu dönemdeki öğrencilerin ergenliğin ilk yıllarındaki öğrencilere göre kimlik gelişiminde önemli bir yeri olan benlik saygısı ve arkadaşlık ilişkileri açısından daha çok yaşantı ve deneyime sahip olmalarıdır.

Veri Toplama Araçları

Arkadaş İlişkileri Anketi

Araştırmada öğrencilerin arkadaşlık özelliklerini belirlemek amacıyla Çok (1993) tarafından geliştirilen "Arkadaş İlişkileri Anketi"nin lise 3. sınıf öğrencilerine uyarlanmış hali kullanılmıştır.

Çok'un (1993) geliştirdiği anket 12 sorudan oluşmaktadır. Bu ankete bazı maddeler eklenmiş, bazı maddeler çıkarılmış, bazı maddeler de yeniden düzenlenmiştir. Anketteki 11 madde orijinali ile aynıyken, bu sorulardan bazılarının yanıt seçenekleri lise öğrencilerine göre değiştirilmiştir. Anketin biçim ve içerik yönünden incelenmesi için Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik anabilim dalında görevli öğretim elemanları ve doktora öğrencilerinden oluşan 15 kişiden uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşü doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılmıştır. Uzman görüşü ve pilot uygulama sonuçları ile araştırmacı ve akademik danışmanın önerileri doğrultusunda ankete son şekli verilmiştir.

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri

Araştırmada öğrencilerin benlik saygılarını ölçmek amacıyla Coopersmith (1967) tarafından geliştirilen ve Özoğul (1988) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri kullanılmıştır. Ölçek toplam 58 maddeden oluşmakta ve yaklaşık 10-15 dakikada yanıtlanabilmektedir. Ölçekten beş alt ölçeğe ilişkin puanlar ile benlik saygısına ilişkin toplam puan elde edilmektedir.

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin geçerliğini belirlemek amacıyla benzer ölçekler geçerliği yapılmıştır. Benzer ölçek olarak da Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. İki ölçek arasındaki korelasyon Pearson Korelasyon Tekniği kullanılarak hesaplanmış, iki ölçek arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = .71$, $P < .001$, $N = 125$).

Büyüksahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Ölçeğin güvenilirliğini saptamak amacıyla test-tekrar test güvenilirliği hesaplanmıştır. Bunun için bir ay arayla Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri aynı gruba iki defa uygulanmıştır. Verilerin analizinde Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin alt ölçeklerine ve toplam puana ilişkin korelasyon katsayıları aşağıdaki gibidir: Genel Benlik $r=.79$, $P<.001$, Sosyal Benlik $r=.60$, $P <.001$, Ailesel Benlik $r=.85$, $P <.001$, Okul ile ilgili Benlik $r=.66$, $P<.001$, Yalan $r=.66$, $P <.001$, Toplamda ise $r=.82$, $P<.001$. Bu sonuçlara göre alt ölçeklerin ve toplam ölçeğin aynı özellikleri tutarlı bir biçimde ölçtüğü ve güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Verilerin Analizi

Arkadaşlık ilişkileri anketi sınıflama türünde verileri kapsamaktadır. Bu nedenle bu anketten elde edilen verilerin analizinde frekans, yüzde değerleri kullanılmıştır. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'den elde edilen verilerin analizinde ise bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Bulgular

Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyinin Cinsiyet, Arkadaş Sayısı ve Yakın Arkadaş Sayısı Açısından İncelenmesi

Öğrencilerin benlik saygısı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için "bağımsız gruplar t testi" yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Cinsiyete Göre Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Alt Ölçek	Cinsiyet	N	X	S	T	Sd	P
Genel	Kız	271	17.36	4.71	1.1	530	.27
	Erkek	261	17.79	4.38	1.1	529.37	
Sosyal	Kız	271	5.64	1.5	1.76	530	.07
	Erkek	261	5.41	1.58	1.76	525.49	
Aile	Kız	271	4.31	2.26	.4	530	.68
	Erkek	261	4.24	1.86	.4	517.42	
Okul	Kız	271	3.81	1.86	.63	530	.52
	Erkek	261	3.70	1.89	.63	528.482	
Toplam Ölçek	Kız	271	31.14	8.01	.07	530	.93
	Erkek	261	31.08	7.46	.07	529.4	

Büyüksahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Tablo 1’de görüldüğü gibi; Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri’nin alt ölçekleri açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Toplam ölçek puanları açısından da böyle bir farkın olmadığı anlaşılmıştır.

Arkadaş sayısı ve yakın arkadaş sayısı ile benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını incelemek için yapılan varyans analizi sonucunda gruplar arasında her iki değişkene göre anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin Karşı Cinsten Arkadaşlarının Olmasına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin karşı cinsten arkadaşının olmasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için “bağımsız gruplar t testi” yapılmıştır.

Tablo 2’de karşı cinsten arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerine ilişkin X, S değerleri ile bağımsız gruplar t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2: Karşı Cinsten Arkadaşı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar T- Testi Sonuçları

Alt Ölçek	Karşı Cinsten Arkadaşı Olan	N	X	S	t	Sd	P
Genel	Var	470	17.58	4.53	.077	76.71	.93
	Yok	62	17.53	4.71			
Sosyal	Var	470	5.6	1.47	2.73	530	.00
	Yok	62	5.03	1.92			
Aile	Var	470	4.29	2.12	.4	530	.68
	Yok	62	4.17	1.75			
Okul	Var	470	3.8	1.84	1.45	530	.14
	Yok	62	3.43	2.13			
Toplam Ölçek	Var	470	31.25	7.64	1.07	74.97 6	.28
	Yok	62	30.04	8.39			

Tablo 2’de görüldüğü gibi; karşı cinsten arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin genel, aile, okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık yok iken sosyal alt ölçeği için farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre sosyal benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten arkadaşının olmasına göre değiştiği anlaşılmakta ve karşı cinsten arkadaşı olan öğrencilerin sosyal alt ölçeğinden daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir.

Büyüksahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Öğrencilerin Karşı Cinsten Romantik Bir Arkadaşının Olmasına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

Öğrencilerin benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten romantik bir arkadaşının olup olmamasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için “bağımsız gruplar t testi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’ de verilmiştir.

Tablo 3: Karşı Cinsten Romantik Bir Arkadaşı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Alt Ölçek	Karşı Cinsten Romantik Arkadaşı Olan	N	X	S	T	Sd	P
Genel	Var	191	18.06	4.4	1.87	409.49	.61
	Yok	341	17.3	4.62			
Sosyal	Var	191	5.93	1.46	4.59	410.19	.00
	Yok	341	5.31	1.54			
Aile	Var	191	4.02	2.1	2.12	385.51	.03
	Yok	341	4.42	2.05			
Okul	Var	191	3.87	1.84	1.04	404.59	.29
	Yok	341	3.69	1.9			
Toplam Ölçek	Var	191	31.78	7.34	1.53	419.39	.12
	Yok	341	30.73	7.93			

Tablo 3’de görüldüğü gibi karşı cinsten romantik bir arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin genel ve okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. Sosyal ve aile ile ilgili benlik saygısında ise iki grup arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Diğer alt ölçeklerden aile hariç hepsinde romantik bir arkadaşı olanların benlik saygısı puanlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Bu bulgulara dayanarak, sosyal benlik saygısı düzeyi ve aile ile ilgili benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten romantik bir arkadaşının olmasına göre değiştiği saptanmıştır. Karşı cinsten romantik bir arkadaşı olmayan öğrencilerin aileye ilişkin benlik saygılarının daha yüksek olduğu belirlenirken karşı cinsten romantik bir arkadaşı olan öğrencilerin sosyal benlik saygılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Büyükaşahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Ailelerin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahalesine Göre Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyleri

Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin ailesinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan “bağımsız gruplar t testi” sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Ailesi Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Eden ve Etmeyen Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Alt Ölçek	Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale	N	X	S	T	Sd	P
Genel	Var	316	17.04	4.51	3.3	530	.001
	Yok	216	18.35	4.5			
Sosyal	Var	316	5.48	1.53	0.8		.402
	Yok	216	5.60	1.55			
Aile	Var	316	3.96	2.12	4.3		.000
	Yok	216	4.74	1.93			
Okul	Var	316	3.69	1.79	0.91		.359
	Yok	216	3.85	1.99			
Toplam Ölçek	Var	316	30.17	7.63	3.43		.001
	Yok	216	32.49	7.69			

Tablo 4’de görüldüğü gibi; ailenin arkadaşlık ilişkisine müdahale etmesi açısından genel, aile ile ilgili ve toplam alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Diğer alt ölçeklerde anlamlı bir fark bulunmasa da ailesi arkadaşlık ilişkisine müdahale etmeyenlerin puanlarının daha yüksek olduğu dikkati çekmiştir.

Bu bulgulara dayanarak; genel benlik saygısı, aile ile ilgili benlik saygısı ve toplam benlik saygısı düzeyinin ailenin arkadaşlık ilişkilerine müdahalesine göre değiştiği saptanmıştır. Ayrıca ailelerin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmediği öğrencilerin genel, aile ve toplam benlik saygısı puanlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın bulgularına göre; öğrencilerin benlik saygısı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı ve toplam ölçek puanları açısından da böyle bir farkın olmadığı anlaşılmıştır. Benzer bulgular elde eden Gökçekan ve Arkadaşları (2001) ergenlerde öz imajı yordayıcı bazı sosyo demografik değişkenleri incelemişlerdir. Araştırma sonucunda; cinsiyet, kardeş

Büyükaşahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

sayısı, ailenin yerleşim birimi, ailenin sosyo-ekonomik durumu, annenin eğitim düzeyi değişkenlerinin ergende öz imajı yordamadıkları; algılanan ebeveyn tutumlarının ergende öz imajı yordadığı, ancak ebeveyn tutumlarının demokratik veya otoriter olarak algılanmasının herhangi bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Buna göre ülkemizde ergenlerde benlik saygısı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığını söyleyebiliriz.

Benzer olarak Mullis ve Normandin de (1992) ergenlerde cinsiyet ile benlik saygısının gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını, ancak ailenin gelir durumunun, eğitim düzeyinin ve sosyoekonomik statüsünün önemli bir etken olduğunu bulmuşlardır.

Ancak Brack, Orr ve Ingersoll (1987) altı ve sekiz ile on ve on ikinci sınıflarda okuyan 135 öğrenciyle yaptıkları çalışmada kızların benlik saygılarının erkeklerden daha düşük olduğunu saptamışlardır.

Bireyin özsaygısının düşük olmasının nedenleri araştırılarak yapılacak müdahalelerde, özellikle kendisini başarılı ve yetkin hissettiği ve önemli bulduğu alanlar tespit edilir. Böylece bu alanlarda kendini güçlendirebilmesi için desteklenmesi sağlanabilir. Duygusal destek ve diğerlerinden gördüğü kabul sadece sosyal ilişkilerinde değil özsaygısının gelişiminde de güçlü bir etkiye sahiptir. Çocukluk yıllarında aile bireylerinden ya da öğretmenlerinden göreceği destek ve kabul önemli iken ergenlikle beraber yaşlılarından göreceği destek ve kabul daha fazla önem taşımaya başlar (Santrock, 1999).

Yakın arkadaş sayısına göre de benlik saygısı düzeyinde anlamlı bir farklılığın olmadığı çalışmanın bir diğer bulgusudur. Benzer olarak Büyükaşahin (2001) yakın ilişkisi olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin benlik saygısı açısından farklı olmadıklarını bulmuştur. Bu bulgulara göre, yakın arkadaş sayısına göre benlik saygısının değişmediği söylenebilir. Ancak benlik saygısı açısından yakın arkadaş sayısının önemli olmaması, yakın arkadaşlıkta kurulan arkadaşlığın niteliğinin önemli olmadığı anlamına gelmediği düşünülmektedir.

Ergenlik öncesi ve ergenlik döneminde arkadaşlıkta yakınlığı inceleyen Buhrmester (1990), ergenlik öncesi dönemden çok, ergenlik döneminde yakınlığın arkadaşlıkta önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca bu dönemde arkadaşlıkta yakınlığın uyum ve kişiler arası güçle ilişkili olduğunu, arkadaşlıkta kendini açma ve ilişkiden doyumlu olan ergenlerin daha toplumsal, daha güçlü, daha az düşmanca, daha az kaygılı, daha az depresif ve daha olumlu benlik saygısı olan kişiler olduğunu bulmuştur. Bunlardan dolayı ergenlik arkadaşlıklarında yakınlığın psikolojik sağlık üzerinde önemli bir belirleyici olduğuna işaret edilmiştir.

Büyükaşahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Çalışmanın bir diğer bulgusu karşı cinsten arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin genel, aile, okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık yokken, sosyal alt ölçeği puanlarında böyle bir farkın olmasıdır. Bu sonuca göre; sosyal benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten arkadaşın olmasına göre değiştiği söylenebilir. Sosyal benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten arkadaşının olmasına göre değişmesi ergenin sosyal açıdan kendini yeterli gördüğü ve karşı cinsten arkadaşının olması kendine ilişkin algısını olumlu etkilediği söylenebilir.

Her iki cinsten, özellikle karşı cinsten arkadaşı olan ve onlarla dengeli ilişkiler kurabilen kişilerin akran grubu içinde önem kazandığı ifade edilmiştir (Bilen, 1994).

Bu araştırmada karşı cinsten romantik bir arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin genel ve okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sosyal ve aile ile ilgili benlik saygısında ise iki grup arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Diğer alt ölçeklerden aile hariç hepsinde romantik bir arkadaşı olanların benlik saygısı puanlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre, sosyal benlik saygısı düzeyi ve aile ile ilgili benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten romantik bir arkadaşının olmasına göre değiştiği söylenebilir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre hem karşı cinsten arkadaşın olması hem de romantik bir arkadaşın olmasına göre sosyal benlik saygısı değişmektedir. Bu bulgu ergenlik döneminde karşı cins ile arkadaşlığın benlik saygısı ve dolayısıyla kimlik gelişimi açısından önemini ortaya koymaktadır. Ergenlik döneminde karşı cins ve karşı cinsten romantik bir ilişkinin olması benlik saygısı açısından önemli olduğundan, anne ve babalar karşı cinsle arkadaşlık ilişkilerinde demokratik bir tutum içerisinde olup bu arkadaşlığın gelişimini desteklemelidirler.

Yukarıdaki bulguya benzer olarak Büyükaşahin (2001) romantik beraberliği olmayan öğrencilerin, olanlara göre benlik saygısı düzeyinin daha düşük olduğunu ve duygusal açıdan yalnızlığı daha fazla hissettiklerini bulmuştur.

Ailenin arkadaşlık ilişkisine müdahale etmesi açısından genel, aile ve toplam alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Diğer alt ölçeklerde anlamlı bir fark bulunmasa da ailesi müdahale etmeyenlerin puanlarının daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Benzer bir çalışmada Gazioğlu ve Köknel (2007) ana baba tutumlarının ve duygusal zekâlarının çocukların başarısına ve öz benlik kavramlarına olan etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda demokratik tutuma sahip olan anne babaların çocuklarının olumlu yönde öz benlik kavramını geliştirdiklerini bulmuşlardır.

Büyüksahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Benzer bir çalışmada Oskay (1985) Türk gençlerinin arkadaşlık ilişkilerinde ana-babanın müdahalesini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, karşı cinsle arkadaşlık konusunda ana-babaların kız çocuklarına daha tutucu ve katı, erkek çocuklarına daha hoşgörülü davrandıkları ortaya çıkmıştır. Arkadaş seçimi konusunda kızlar üzerinde daha fazla baskı olduğu özellikle annelerle kızların bu konuda çatışmaya girdiği görülmüştür. Gençin arkadaşlarıyla geziye gitmesine ya da seyahat etmesine karşı çıkılması konusunda erkeklerle ana-babaları arasında çatışma olmadığı, annelerin erkek çocuklarıyla biraz çatıştığı, ancak kızların ana-babalarıyla çatışma yaşadığı ve ana-babanın buna engel olmaya çalıştığı ortaya çıkmıştır. Karşı cinsten arkadaşların eve gelmesi konusunda da ana-babaların erkek çocuklarına hoşgörülü, kız çocuklarına karşı ise daha tutucu davrandıkları ortaya çıkmıştır.

Benzer olarak Güçray (1989) çocuk yuvasında ve ailesinin yanında kalan 9-10 ve 11 yaşlarındaki çocukların özsayı gelişimlerini etkileyen bazı faktörleri incelediği araştırmada, yetişkinlerin demokratik tutumlarının çocukta değerlilik duygusunu ortaya çıkararak özsaygısını olumlu yönde, otoriter ve ilgisiz tutumların ise olumsuz yönde etkilediğini bulmuştur.

Anne, baba davranışları ile, çocukların özsayıları arasındaki ilişkiyi ortaokul 5. ve 6. sınıf düzeylerinde 61 kız ile 62 erkek öğrenci üzerinde inceleyen Growe (1980; akt.,Güngör,1989) anne babaların davranışları ile kız ve erkek çocukların özsayı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, annenin cezalandırıcı, denetimsel nitelikli davranışları ile kızların özsayıları arasında olumlu bir ilişki, ayrıca babanın destekleyici türden davranışları ile erkeklerin özsaygısı arasında olumlu bir ilişki; anne babanın reddedici ve koruyucu davranışlarının ise olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Buna göre anne babaların çocukların gelişiminde önemli bir katkısı olan özsaygının gelişimi için arkadaşlık seçimleri konusunda demokratik bir tutum içerisinde olmaları önerilebilir.

Büyükşahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Kaynaklar

- Bilen, Mürüvvet (1994). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*, Ankara: Armoni Yayıncılık.
- Brack, C.J.,Orr, D.P. ve Ingersoll,G.(1988). Pubertal maturation and adolescent self esteem, *Journal of Adolescent Health Care* ,c.9, ss.280-285.
- Buhrmester, D. (1990). Intimacy of friendship, interpersonal competence and adjustment during preadolescence and adolescence, *Child Development*, c.61, ss.1101-1111.
- Büyükşahin, Ayda (2001). Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çok, Figen (1993). Üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve bunun ana baba tutumlarıyla ilişkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Daniel, L.G. ve King, D.A. (1995).Self concept and academic achiment of elemanteray school students, Reports-Resaach, (143),U.S.A.,Mississippi.
- Elliott GC, Cunningham SM, Linder M, Colangelo M, Gross M (2005) . Child physical abuse and self-perceived social isolation among adolescents, *Journal of Interpersonal Violence*, 20 (12): 1663-1684.
- Erkan, S. Kaya, A. (2005). *Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları*, Ankara: Pagem A Yayıncılık.
- Farancis, L.J. ve Jones, S.H. (1996).Social class and self esteem, *The Journal of Social Psychology*, c.136, S.3, ss.405-406.
- Gazioğlu, G. Köknel, Ö. (2007).Çocuk yetiştirmede duygusal zekanın önemi: Ana baba tutumlarının ve duygusal zekalarının çocukların başarısına ve öz benlik kavramlarına olan etkisi, IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Özet Kitabı, İzmir.
- Gökçakan, N. Gökçakan, Z. Yılmaz, E. Şimşek, V.(2001).VI Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı. Ankara: Nobel Yayıncılık, s:61
- Güçray, S. (1989). Çocuk yuvasında ve ailesi yanında kalan 9, 10, 11 yaş çocuklarının özsaygı gelişimini etkileyen bazı faktörler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Harter, S.(1983).Devolepmantel persrectives on the self-system, *Handbook of Child Psychology: Social and personality developmental*. New York:Wiley.
- Hortaçsu, N. Oral, A. (1991). Factors Affecting Relationships of Turkish Adolescents with Parents and Same –Sex Friends, *Journal of Social Psychology*, c.131,S.3, ss.13-14.
- Huurre, T.M. Komulainen, E.J, Aro, H.M (1999).Social Support and Self Esteem Among Adolescents with Visual Impairments, *Journal of Visual Impairment*, ss.26-41.
- Yazgan İnanç, B. Bilgin, M ve Kılıç Atıcı, M.(2004). *Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Adana: Nobel Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A.(1998), *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Lackovic, G.,Dekovic, M. Ve Opacic, G. (1994). Pubertal status,interaction with signfigant others and self esteem of adolescent girls, *Adolescence*, c.29, ss.670-691.
- Mullis, A.K., Mullis,R.L. ve Normandin, D. (1992). Cross-sectional and longitudinal comparisons of adolescent self esteem, *Adolescence*, c.27, S.105, ss.51-60. Nass, E.W (1991), Familial Influences an Children’s Self-Esteem, Disertation Abstracts International, 6142 B.

Büyüksahin Çevik, G. Atıcı, M. (2009). Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Nielsen, L. (1996), *Adolescence, A Contemporary View*, 3.baskı, Holt, Rinehart and Winston Inc.

Oskay, Gülten (1985), Arkadaş ilişkilerinden kaynaklanan ana-baba, ergen çatışması”, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, c.2, S.3, ss. 141-166.

Santrock, J. W. (1999), *Life-Span Development*, McCraw-Hill College. USA.

Taysi, E.(2000), Benlik saygısı, arkadaşlardan ve aileden sağlanan sosyal destek, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Turner, G. (1999).Peer Support and Young People Health., *Journal of Adolescence*, c.22, s. 567-575.